

А.І. Лисенко

ПИТАННЯ ЩОДО ЖІНОК У ПРОГРАМАХ УКРАЇНСЬКИХ
ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ (90-ті рр. ХХ ст.)

З'ясовано основні напрямки вирішення жіночого питання в програмах політичних партій, зацентовано увагу на відмінностях підходу до проблематики жіночого соціуму в програмах різних політичних партій. Прослідковано вплив на політичне життя України зі сторони «жіночих» партій, діяльність яких спрямована на узгодження державної правової бази щодо становища жінок згідно з вимогами міжнародного законодавства для забезпечення дотримання прав жінок у єдності з правами та основними свободами людини.

Ключові слова: українське суспільство, політична партія, програма політичної партії, жіноче питання.

Політичні партії в Україні сприяють формуванню і виявленню політичної волі громадян, тому при вивченні становища жінок в сучасному українському соціумі необхідно прослідкувати позиції партій відносно цього питання. Звернення до 90-х рр. ХХ ст. пояснюється тим, що саме в даний період було закладено підвалини для сучасного погляду на місце жінки в суспільно-політичному просторі.

При розгляді проблем, пов'язаних зі становищем жінки в українській державі, необхідно зазначити, що політичний напрям будь-якої країни залежить в першу чергу від того, які партії чи об'єднання є найбільш впливовими. Самі ж політичні партії не можуть не враховувати у своїх програмах світового досвіду і не будувати їх у світовому контексті соціального розвитку жінки і чоловіка, національної статевої ситуації, інакше вони не будуть здатні піднятися до рівня розуміння сучасних політичних проблем і знайти шляхи їх розв'язання [1, с. 66].

В деяких програмах проблемам жінок присвячено декілька рядків, в інших — окремий пункт програми (хоча досить часто це просто загальні формули). Різними є і пропонувані напрями вирішення проблем, пов'язані зі спектром діяльності та поставленою метою політичних партій та блоків.

Ознайомившись з програмами політичних партій та блоків, можна помітити, що практично в кожній з них містяться пропозиції напрямів вирішення проблем жіноцтва, підходи партій до вирішення яких є в

своїй основі традиційні. Всі партії зосереджують свою увагу на соціальному захисті жінок, на функції народження дітей, їх вихованні, турботі про багатодітних тощо. Жодна політична партія у власних програмах не витупила за надання жінкам квот при формуванні державних структур.

Розглянемо позиції окремих політичних партій, представників всіх напрямів. Розпочнемо з партій, що репрезентують лівий напрям. Комуністична партія України виступає за «розробку ефективної демографічної політики, заохочування народжуваності, зниження рівня смертності, державної підтримки багатодітних сімей і одиноких матерів» [2; 99]. Демократична партія України у розділі «Жінка в Україні» зазначає: «Ми підходимо до питання ролі жінки в суспільно-політичному житті України як такого, що має вирішальне значення і вплив на майбутнє українського народу і нашої держави. Жінка завжди відіграла роль берегині родинного вогнища, виховання дітей, спокою, збереження традицій. Українки зробили вагомий внесок в розвиток сучасної української політичної думки, створення політико-правових умов розвитку демократії. ДемПУ розраховує в своїй політичній роботі на широку підтримку й участь жінок України, залучення їх в усі гілки влади на різних рівнях» [2, с. 78]. Соціалістична партія не має програмного визначення щодо ставлення до соціуму жіноцтва. Селянська партія запобігає дискримінації жінок, пропагує «материнство як найсвятіший обов'язок української жінки» [2, с. 438].

Тепер розглянемо погляди центристських партій:

Ліберальна партія України вважає, що будь-які форми дискримінації жінок порушують принцип рівноправності і поваги до людської гідності, заважають участі жінок нарівні з чоловіками у політичному, соціальному, економічному і культурному житті країни, перешкоджають зростанню добробуту суспільства і сім'ї, найбільш повному розкриттю потенційних можливостей жінки як особистості. Партія підтримує будь-які форми жіночого руху на захист своїх прав і виступає за розширення їх представництва у всіх органах влади [2, с. 162].

В програмі Народно-демократичної партії зазначається про активне сприяння «ліквідації прихованих та наявних форм дискримінації жінок; формуванню цивілізованої жіночої політики; приведенню українського законодавства та політичної практики у відповідність до міжнародних стандартів. Партія підтримує розвиток жіночого руху як складової частини громадянського руху і виступає за створення умов для широкого залучення жінок до участі в управлінні державою на всіх рівнях державної влади» [2, с. 216].

Партія зелених України виступає за «вирівнювання фактичного рівня заробітної плати чоловіків та жінок, створення реабілітаційних будинків-санаторіїв для жінок, які постраждали від насильницьких дій чи шкідливих умов праці, проведення просвітницьких та пропагандистських заходів, спрямованих на роз'яснення прав і ролі жінки в суспільстві» [2, с. 285]. Партія «Реформи і порядок» торкається проблем жінок в аспекті забезпечення умов для здійснення нею дігнароджувальної функції та материнства [2, с. 360].

Партії правого напрямку:

Народний Рух України переконаний, «що в демократичному суспільстві жінки повинні мати можливість активної і повноцінної участі у громадському і політичному житті. Ми й надалі підтримуватимемо діяльність жіночих громадських організацій. Створимо законодавче підґрунтя для участі жінок у підприємстві. Ми вважаємо, що численніше представництво жінок-патріоток в органах влади приведе до поліпшення становища жіноцтва, материнства і дитинства, розв'язання інших суспільних проблем. Тому сприятимемо приходіві жінки в органи влади всіх рівнів. Мірило мудрості держави — турбота про жінку. Мірило демократичності суспільства — участь жінки у суспільному житті» [2, с. 192].

Конгрес українських націоналістів вважає, що «за однакову працю жінки мають отримувати рівну з чоловіками оплату, при цьому має бути заборонена праця дітей і жінок на важких роботах і на виробництві, шкідливому для здоров'я, а також у нічний час» [2, с. 139]. Ліберально-демократична партія України формулює основні напрями соціальної політики — охорону сім'ї, материнства і дитинства — загальним положеннями.

Проаналізувавши програми політичних партій, що репрезентують різні політичні течії, і відповідно, різні погляди на вирішення актуальних проблем рівноправності жінок і чоловіків, можна помітити, що основні принципи діяльності пропонуються за такими напрямками:

- приділення особливої уваги материнству і дитинству, захисту сім'ї як складової суспільства;
- широке залучення жінок до управління державою і формування державної політики;
- розробка ефективної демографічної політики, заохочування народжуваності;
- державна підтримка багатодітних сімей і садинок матерів.

Але в програмах як зазначених, так і багатьох інших політичних партій не відбиваються гендерні проблеми суспільства. Партії, як слушно зазначає Мельник Т.М., «не мають гендерного світобачення. На-

віль комуністи і соціалісти, нібито виступаючи проти експлуатації і гноблення, не бачать реальної дискримінації жінки, глибокого укорінення її нерівності в суспільстві. Політичні партії недостатньо усвідомлюють сучасні жіночі та гендерні проблеми, не бачать реальних можливостей їх розв'язання, мають слабкі зв'язки з жіночими організаціями» [1, с. 69].

Прикладом низької оцінки місця жінки в процесі формування політичної еліти сучасної України є наступна таблиця:

Народні депутати, обрані до Верховної Ради України, за партійністю і статтю (вибори 1998 року) *

№ п/п	Назва політичної структури	Загальна кількість мандатів	Кількість жінок	Кількість жінок в депутатських фракціях
1	Комуністична партія України	84	8	11
2	Народний рух України	32	2	2
3	Виборчий блок Соціалістичної та селянської партії України	29	2	3
4	Партія зелених України	19	2	2
5	Народно-демократична партія	17	0	4
6	Всеукраїнське об'єднання «Громада»	16	1	3
7	Прогресивна соціалістична партія України	14	4	5
8	Соціал-демократична партія України (об'єднана)	14	0	5

* Таблицю складено за: Комарова А.І. Жінка і правова держава, демократичне суспільство в Україні: методологія, теорія і практика / Жінка в Україні. Міжвідомчий науковий збірник. — Т.23. — К., 2001. — С. 35 [3]; Мельник Т.М. Гендерна політика в Україні. — С. 89 [1]; Слободянюк Е. Політика — не жіноча справа? //Нова політика. — 1998. — №6. — С.6-11 [4].

Особливістю партійної структури України є функціонування жіночих партій, які почали створюватися на політичній арені перед виборами 1998 року.

17 січня 1997 року відбувся установчий з'їзд партії «Жінки України» (на кінець 1997 року налічувала 16 тис. осіб [5; 10]), статут якої передбачає підвищення ролі жінок у розвитку та зміцненні незалежної правової держави; об'єднання жінок для активізації діяльності щодо:

- ліквідації спільними зусиллями проявів дискримінації жінок шляхом усвідомлення ними своїх конституційних прав, реалізації прав і свобод в усіх сферах життєдіяльності суспільства;

- виконання Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Програми дій Пекінської міжнародної конференції жінок 1995 року та Конвенції з прав дітей;

- відродження демократичного жіночого руху;

- активізація участі жінок у боротьбі за мир,

- розвиток співробітництва між жінками України та жінками всіх країн світу [2; 264]. Партія «Жінки України» була створена з метою зайняти місце у владних структурах, але стати парламентською вона так і не змогла.

Свідченням політичної активізації жіноцтва було заснування Всеукраїнської партії жіночих ініціатив (2 серпня 1997 року), в програмі якої звертається увага на всі сфери життя держави, надається загальна характеристика ситуації в Україні, наводиться обґрунтування підвищення ролі жінки в житті суспільства [6, с. 293]. Було сформовано стратегічну ціль партії — формувати і закріплювати інститути громадянського суспільства, які зможуть надати нову якість розвитку суспільства на основі ініціювання і підтримки соціальної і політичної активності жінки. Партія ставила питання про гарантування представництва жінок в органах влади. Після виборів 1998 року партія налічувала близько 100 тис. осіб [7, с. 57] замість 20,2 тис. за даними 1997 року [5, с. 10]. Але партія також не отримала депутатських місць в парламенті.

Попри демократичні програмні засади, все ж таки партії не знайшли підтримки та опори на той час серед чоловіків, тому не могли мірятися силами з іншими партіями, а також інтереси партій не стали інтересами українського жіноцтва, що свідчить про їхню поразку на виборах 1998 року.

В листопаді 1999 року в Україні створено нову політичну партію — «Солідарність жінок України». Третій з'їзд Всеукраїнської громадської спілки жінок України «Солідарність» прийняв рішення про її перетворення в політичну партію [8]. «Солідарність жінок України» виступає за утвердження і пропаганду державної політики рівних прав і рівних

можливостей як головної складової державних пріоритетів; за рівну і гарантовану законодавчо участь жінок у політичному, державному і економічному житті на всіх рівнях державної ієрархії, в усіх сферах державного життя; за розвиток трудового законодавства в частині гарантування рівного права на працю для чоловіків і жінок в усіх формах трудової діяльності; за пріоритетну державну підтримку програм, що забезпечують розвиток соціальної активності жінки, захист матері і дитини, перекваліфікацію жінки [9].

Всеукраїнське політичне об'єднання «Жінки за майбутнє», яке розпочало діяльність у 2001 році, у власній політичній програмі зазначає, що державна політика стосовно жінок має виступати одним із пріоритетних напрямів діяльності держави й здійснюватися в інтересах розвитку особистісного потенціалу жінок з урахуванням особливостей історичного, соціального та культурного розвитку, віковичних традицій українського народу.

Позитивним моментом діяльності жіночих партій є діяльність щодо узгодження державної правової бази щодо становища жінок згідно з вимогами міжнародного законодавства для забезпечення дотримання прав жінок у єдності з правами та основними свободами людини; створити правові норми, необхідні для здійснення на практиці конституційного принципу рівних прав та рівних можливостей; забезпечити умови для рівноправної участі жінок у прийнятті рішень на всіх рівнях управлінської діяльності; відроджувати історичні, культурні, духовні традиції ставлення до жінки в суспільстві; забезпечити координацію дій та заходів державної політики стосовно жінок на національному, регіональному, локальному та міжнародному рівнях. Специфіка діяльності жіночих партій полягала в тому, що навколо них гуртувалися численні жіночі організації. Таку тактику українські жінки запозичили із західного досвіду [10, с. 36]. Наприклад, під патронатом партії «Жінки України» діяли Всеукраїнська громадська організація «Жінки і діти України», Всеукраїнська асоціація жінок-підприємниць, Центр по роботі з жінками науково-дослідного інституту «Проблеми людини» [11, с. 219].

Можливо, політичне поле жіночих партій в зазначений період було не досить широким, проте не можна не погодитись з дослідницею Мельник Т.М., яка доречно зауважує, що все ж таки їх наявність свідчить про демократичні гендерні зміни в Україні, включення в цей процес жінок, є заявкою на нагальні потреби у реформуванні самої політичної демократії, апеляцією до розвитку гендерної демократії, до статевої збалансованості у прийнятті рішень як необхідного елемента соціально-історичного процесу [1, с. 88].

Список використаних джерел:

1. Мельник Т.М. Гендерна політика в Україні / Т.М. Мельник. — К. : Логос, 1999. — 92 с.
2. Політичні партії України. — К.: „К.І.С.”, 1998. — 704 с.
3. Комарова А.І. Жінка і правова держава, демократичне суспільство в Україні: методологія, теорія і практика // Жінка в Україні. Міжвідомчий науковий збірник / За ред. А.І. Комарової, І.Є. Голубевої, В.П. Пустовойтенка та ін. — К., 2001. — Т. 23. — С. 25–53.
4. Слободянюк Е. Політика — не жіноча справа? / Е. Слободянюк // Нова політика. — 1998. — № 6. — С. 6–11.
5. Статистичний щорічник України за 1997 рік / Державний комітет статистики України / Під ред. О.Г. Осауленка. — К. : Українська енциклопедія, 1999. — 624 с.
6. Предвыборная программа Всеукраинской партии женских инициатив // Голос Украины. — 1998. — 26 февраля. — С. 4.
7. Жінка на порозі ХХІ століття: становище, проблеми, шляхи соціального розвитку // Збірник матеріалів Всеукраїнського Конгресу жінок. — К. : НВФ „Студцентр”, 1998. — 182 с.
8. Статут регіональної громадсько-патріотичної спілки жінок „Солідарність”: Проект // Освіта. — 1995. — 1-7 березня. — С. 15.
9. Хартія жіночої солідарності: Прийнято на III-му з'їзді партії „Солідарність жінок України” // Голос України. — 1999. — 21 грудня. — С. 11.
10. Юшкевич А. „Тиха дискримінація”, яка гірша за фізичне насильство / А. Юшкевич // Політика і культура. — 2000. — № 1. — С. 34–37. „Я — жінка”. — 1992. — № 1. — С. 18.
11. Моргун В.А. Суспільно-політичні проблеми розбудови громадянського суспільства в незалежній Україні : історичний аспект / В.А. Моргун. — Донецьк : Донецький національний ун-т, 2003. — 431 с.

References

1. Mel'nyk T.M. Henderna polityka v Ukraini / T.M. Mel'nyk. — K. : Lohos, 1999. — 92 s.
2. Politychni partiyyi Ukrainy. — K.: „K.I.S.”, 1998. — 704 s.
3. Komarova A.I. Zhinka i pravova derzhava, demokratychnе suspil'stvo v Ukraini: metodolohiya, teoriya i praktyka // Zhinka v Ukraini. Mizhvidomchyy naukovyy zbirnyk / Za red. A.I. Komarovoyi, I.Ye. Holubyevoyi, V.P. Pustovoytenka ta in. — K., 2001. — T. 23. — S. 25–53.
4. Slobodyanyuk E. Polityka — ne zhinocha sprava? / E. Slobodyanyuk // Nova polityka. — 1998. — № 6. — S. 6–11.
5. Statystychnyy shchorichnyk Ukrainy za 1997 rik / Derzhavnyy komitet statystyky Ukrainy / Pid red. O.H. Osaulenka. — K. : Ukrayins'ka entsyklopediya, 1999. — 624 s.
6. Predvybornaya prohramma Vseukraynskoj partyy zhenskykh ynytsyatyv // Holos Ukrainy. — 1998. — 26 fevralya. — S. 4.

7. Zhinka na porozi KhKhI stolittya: stanovyshche, problemy, shlyakhy sotsial'noho rozvytku // Zbirnyk materialiv Vseukrayins'koho Konhresu zhinok. — K. : NVF „Studsentr”, 1998. — 182 s.
8. Statut rehional'noyi hromads'ko-patriotychnoyi spilky zhinok „Solidarnist”': Proekt // Osvita. — 1995. — 1-7 bereznya. — S. 15.
9. Khartiya zhinochoyi solidarnosti: Prynyato na III-mu z'yizdi partiyi „Solidarnist' zhinok Ukrayiny” // Holos Ukrayiny. — 1999. — 21 hrudnya. — S. 11.
10. Yushkevych A. „Tykha dyskryminatsiya”, yaka hirsha za fizyчне nasy'l'stvo / A. Yushkevych // Polityka i kul'tura. — 2000. — № 1. — S. 34–37. „Ya — zhinka”. — 1992. — № 1. — S. 18.
11. Morhun V.A. Suspil'no-politychni problemy rozbudovy hromadyans'koho suspil'stva v nezalezhniy Ukraini : istorychnyy aspekt / V.A. Morhun. — Donets'k : Donets'kyi natsional'nyy un-t, 2003. — 431 s.

Стаття надійшла до редакції 17.08.2014 р.

А.И. Лысенко

Вопрос в отношении женщин в программах украинских политических партий (90-е гг. XX в.)

Вьяснены основные направления решения женского вопроса в программах политических партий, акцентировано внимание на различиях подхода к проблематике женского социума в программах различных политических партий. Прослежено влияние на политическую жизнь Украины со стороны «женских» партий, деятельность которых направлена на согласование государственной правовой базы по положению женщин в соответствии с требованиями международного законодательства для обеспечения соблюдения прав женщин в единстве с правами и основными свободами человека.

Ключевые слова: украинское общество, политическая партия, программа политической партии, женский вопрос.

A.I. Lisenko

The issue of women in the programs of Ukrainian political parties (90-ies. twentieth century)

Found out the main directions of solving women's issues in the programs of political parties, zaksentovano attention to differences approach to the problem of female society in the programs of the various political parties. Followed influence on the political life of Ukraine on the part of the "female" parties, which are aimed at aligning the state regulatory framework for the status of women according to international law to ensure respect for women's rights in the unity of the human rights and fundamental freedoms.

Key words: Ukrainian society, political party, political platform, the woman question.